

Kostyál László

A nyolcvan esztendő Szekeres Emil köszöntése

Nagykanizsa városának kies miklósfai szögletében, saját maga gondozta, paradicsomi kertjének szélén álló takaros házában él és alkot csendes szavú, karakteres stílusú festőművésznünk, Szekeres Emil. Mozgása energikus, szelleme élénk, alig tűnik hihetőnek, hogy nemrég belépett a kilencedik X-be. Életmódja puritán és szigorú, délelőtti festőállványa mellett tölti, délutánjait kertjének szeretett növényei, gyümölcsfái közt, vagy kutyájával sétálgatva. Ecsetjeinek, ceruzáinak nem sok idejük van a pihenésre, mert a művésznök ma is rengeteg mondanivalója van. Szelleme sokszor kezénél is gyorsabban jár: több képen is dolgozik egyszerre, hol egyiket, hol másikat – sokszor évek multával is talál javítanivalót – veszi elő, és folytatja a belső történet rögzítését. Elmélyülten dolgozik, minden apró részletre, színkontrasztra vagy –átmenetre gondot fordít. Igényessége nem engedi, hogy késznek tartsa a képet azelőtt, hogy minden a helyére kerül.

A művész eddigi életének éppen felét töltötte szülőhelyén, a „festők városában”, Kaposváron, ahonnan 1974-ben költözött Nagykanizsára. Akárcsak azt megelőzően, itt is rendszeres résztvevője a városi és a megyei tárlatoknak, de országos és nemzetközi kiállításoknak is, amelyeken művészetét jelentős díjakkal ismerték el. Csendes, visszahúzódó természete, szerénysége miatt talán kevesebbel, mint amennyit megérdemelt volna. A városközpontban lévő műteremlakást tizenhét éve a miklósfai idillel cserélte fel, ahol alkotó nyugalomát, belső békéjét semmi sem zavarja.

Éppen negyed évszázaddal ezelőtt, kezdő muzeológusként egyik első tanulmányomat Szekeres Emil festészetéről írtam, *Álom és valóság* címmel (*Zalai Gyűjtemény* 28.). Most emlékektől kísért meglepetéssel álltam szemben az ugyanezt

a címet viselő, de lényegesen későbbi Szekeres-festménnyel. Akárcsak annak idején, most is úgy vélem, hogy a két fogalom által meghatározott kettősség, mint szimultán jelenség a művész képeinek egyik leginkább releváns jellemzője. Sajátos, szürreális világ az övé. Háromdimenziós térre épülő, logikus univerzum, voltaképpen egy belső világegyetem, melynek alkotóelemei jelentős részben adekvátak a valós világunkat alkotókkal, valahogy mégis mások. Mások azért, mert maguk a képi motívumok a valós térérzeteket keltő milió dacára sokszor mélység nélküliek, vagyis sík jelleggel bírnak, de mások a színezésük, vagy éppen a köztük lévő viszony- és arányrendszer miatt is. Formájuk – bár közel sem minden esetben – felismerhető ugyan, de jelentésük gyakran egészen más, mint amit megszoktunk. A madár, a kos, a fák, a virágok, az ember(szerű)alakok nem önmagukat jelentik, hanem a festő érzelmeit, nehezen verbalizálható, de mégis konkrét formá-

Szekeres
Emil:
Erdeőszélen,
olaj, farost,
79x109cm

Szekeres
Emil:
Erdőjáró,
olaj, vászon,
100x120 cm

kat öltő gondolatait, emócióit, amelyek ugyanakkor fantasztikus, máshol nem megtapasztalható motívumok mögé is rejtőzhetnek. Ez magyarázza Szekeres sajátos mikrokozmoszának a mindennapokban tapasztaltaktól gyökeresen eltérő törvényeit, működésének belső mozgatórugóit. Ilyenformán gyakorlatilag mindegy, hogy tájkép, esetleg (ritkán) zsáner vagy éppen csendélet, amit látunk, mert e műfajok csupán megnyilvánulási formái a valódi tartalomnak, a lényeg mélyebb interpretációs szinten érhető el.

E képi világ egyik legfontosabb jellemzője a két-, illetve háromdimenziós formák, valamint képszerkezési logika párhuzamos megjelenése. A kompozíciók tere ugyan mélységgel is bír, a képi motívumok azonban csak ritkán mutatnak egyértelmű egymás mögöttséget. Többségüknek nincs is semmiféle plaszticitása, inkább síkszerű, és úgy

hat, mintha a tér előtt, egy láthatatlan, üveglap-szerű síkon mozogna, pontosabban lebegne. A befoglaló tér ennek köszönhetően sokszor inkább háttér, díszlet az ábrázolás történéseihez. A horizontvonal csak ritkán jelenik meg, az esetek nagyobb részében a képmélység titokzatos-sejtelmes párában oldódik fel. Néha azonban konkrétabbnak tűnik a helyszín: vízparton, a pusztában, vagy éppen az erdő mélyén, vagyis hangsúlyozottan a természetben játszódik a jelenet. Ugyanakkor általában a negyedik, idő dimenzió is jelen van, olyan szempontból mindenképpen, hogy a napszak, vagy az időjárás (leginkább a derűs ég) nyomatékot kap, kvázi az idő folyásának egy hangsúlyos mozzanatát örökítette meg a festő ecsetje. Ebben a vonatkozásban érdekes, hogy amíg a hold eléggé gyakran, a nap szinte csak kivételképpen tűnik fel az ábrázolásokon.

Szekeres Emil képi világának fontos jellemzője a zeneiség, a visszafogott, harmóniára épülő líraiság, valamint a derűs, de a tüzes tónusokat általában kerülő kolorit. Miután mindezzel egy szürreális világot jellemez, a drámaiság vizualizálásának megszokott eszköztára helyett ezekkel fejezi ki a tragikus vagy érzelmileg felfokozott tartalmakat is. Képes arra, hogy a rútat, az ijesztőt, a fájdalmat is lágy, harmonikus formák segítségével jelenítse meg. Ma már nem tudja elképzelni, hogy másképpen fessen, esetleg visszanyúljon valamelyik korábbi, komor színvilágú és hangulatú, vagy éppen realistább szemléletű ciklusának festői fogalmazásmódjához. Mostani képein ennek dacára sem érzünk olyan belső ellentmondást, amely néhány képén az érzelmileg felfokozott tartalom és az elegánsan visszafogott képi eszköztár között feszülhetne, bár kétségtelen, hogy koloritja olykor erőteljesebb, sötétebb a megszokottnál.

Néhány képi motívuma újra és újra feltűnik, ezeket a festő belső világának ugyan nem nevesíthető, de hangsúlyos szereplői közé sorolhatjuk. Közülük először talán a madarakat kell kiemelni. A madarak életnek és halálnak, álomnak és ébrenlétnek, örömmek és bánatnak, szabadságnak vagy szenvedésnek egyaránt jelképei lehetnek, vagyis szimbolikus tartalmuk közel sem ugyanaz. Nem konkrétan galambról, fecskéről vagy sólyomról van szó esetükben, hanem valamilyen absztrahált, leginkább talán gólyaszerű, minden esetben hosszú csőrű madárról, melynek biológiai besorolása indifferens. A madár, mint olyan így a festő emócióinak talán legáltalánosabb médiuma. Sziluettje a képek egy részén úgy tűnik fel, hogy nem is egyértelmű, madárral, vagy Szekeres valamely fikatív, virtuális motívumával állunk szemben (*Erdőszélen*, *Harmónia*). Előfordul, hogy két madár testéből nagyfogú, kitárt szájjal vicsorgó rém áll össze (*Erdőtűz*). Néha emberarcot ölt (*Keselyű*, *Erdőjáró*), amitől a narratívát konkrétabbnak érezzük. A festő képein olykor feltűnő arcok nem kidolgozottak, előfordul, hogy csak a szem formája határozott, mégis úgy tűnik, mintha mindig ugyanazt az arcot látnánk, egy középkorú, szakállas-bajuszos férfi arcát. Néha szarva is van,

teste pedig – ha van – madaré vagy emberé. A szarvas, ördögszerű figura régebben is gyakori szereplője volt Szekeres képeinek, mostanra talán a korábbinál elvontabbá vált, de továbbra is alapvetően negatív érzelmek kötődnek hozzá.

A különböző, fikatív vagy valóságos lények által hordozott, esetleg csak egy csupasz koponyán meredező szarvak vagy agancsok szintén visszatérő, fontos, de nem állandó jelképiséggel bíró motívumok (*Kihalt falvaink emlékére*, *Erdőszélen* stb.). Ördögi vonatkozásuk mellett nyilvánvaló maszkulin utalást is hordoznak, néha pedig kifejezetten dekoratív jelleggel bírnak. Voltaképpen a szarv ugyanúgy természeti, vagyis valóságos motívum egy szürreális mikrokozmoszban, mint a gyakran feltűnő fák vagy virágok. Ezek egyik része egészen valóságosnak hat, mások viszont csupán a természetes környezetre utaló, elvont képi jelek, melyek semmilyen konkrét jelleget nem mutatnak, sőt e kettősség egy képen belül is jelentkezhethet (*Séták a természetben*). A növények feltűnése – absztrakciójuk fokától függetlenül – az ábrázolt jelenetet határozottabban köti a tapasztalati világhoz, vagyis az álomszerű élményt a hétköznapi valóságához. A képen látott belső táj lényegét tekintve adekvát a magunk körül látottal, így az ott játszódó, kódolt szimbólumokkal megfogalmazott jelenet is valós belső megtapasztalások leképezése.

A pszichikus és az empirikus világ elemeinek egymásra vetítése mesészerű jelleget eredményez, aminek lényege, hogy reálisnak érezzük, mégsem megtapasztalható, és hogy hangsúlyosan jelen van benne a jó és a rossz is. Szekeres Emil képei a saját belső történéseinek a képalkotási folyamaton átszűrt kivetülései, amelyek nagy részében azonban nem túl nehéz önmagunkat is fel-, illetve megismerni. Nyolc évtized alkotói tapasztalásával és emberi bölcsességével sok olyan dolgot is képbe fogalmaz, aminek igazságát átérezzük, de szóban nem tudjuk elmondani. Kívánjuk, hogy gazdag művészi pályája sokáig folytatódjon, és további képek hosszú sorával szembesítsen minket – önmagunkkal.